

Kortárs tintamesék antik technikával

Talán nem él még olyan prominensen a köztudatban, mégis egyre többen tudják Nagyváradon, hogy a Partiumi Keresztény Egyetem alagsora egy különleges műhelynek ad otthont, ahol százéves, pazarul felújított nyomdagépeken készítenek kiadványokat. Párizsban is elismerték az apró váradi műhely munkáját, ahol több száz éves gutenbergi módszerrel nyomtatnak. A tervezés digitálisan történik, a kivitelezés viszont már a kézi hajtású, antik berendezésen, szinte ugyanazzal a hagyományos technikával, amellyel egykoron a mozgatható betűelemekkel való könyvnyomtatás feltalálója, Johannes Gutenberg is dolgozott. Az eredmény: egyedi és kifinomult nyomdaművészeti alkotások, amelyek az antik könyvek patinás szépségét a modern formavilággal ötvözik olyan minőségben, amelyre a digitális ipari nyomtatók képtelenek; kiadványok, melyek nemcsak a szemet gyönyörködtetik, hanem szaglásra, tapintásra is éreztetik, hogy több száz éves hagyomány áll mögöttük. Az Ink Tales Letterpress műhely megálmodója egy Nagyváradon letelepedett, fiatal sepsiszentgyörgyi hölgy, Szőke-Kónya Réka, aki férjével, Szőke Attilával közösen tanulta ki és éllesztette újra a kézi nyomtatás kihalt mesterségét Szent László városában. Velük beszélgettünk az indulásról és a nyomtatás iránti szenvedélyükről, amelyet

mára sikerült megélhetővé kovácsolniuk.

Tárgyak és a mögöttük rejlő történetek

„Gyerekkorom óta vonzódok az antik tárgyakhoz, mindig gyűjtöttem, például régi pénzerméket, és arra is emlékszem, hogy mennyire el tudtam merülni ezek nézegetésében. Már akkor is régész vagy restaurátor szerettem volna lenni, mert nagyon érdekelték a múltból ránk maradt tárgyak mögött rejlő történetek és az alkotás is. Akkoriban még nem gondoltam, hogy mindezen vonzalmam egy kis nyomdaműhelyben, a régi gépek újraélesztésében és a grafikai tervezés együttes örömeiben ölt alakot” – meséli Réka, aki a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium matematika-informatika szakán végezte középiskolai tanulmányait, miközben Útő Gusztáv nemzetközileg elismert festőművész magánóráin tanult grafikát, később pedig a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatójaként grafikai alapképzést és vizuális kommunikáció mesterséget végzett 2015-ben. „A kis műtermünkben az egyik célunk az, hogy úgy hozzunk létre alkotásokat, hogy ötvözzük a hagyományos nyomtatási és művészeti eljárások adta lehetőségeket a jelenkori technikákkal” – hangsúlyozta.

Szóke-Kónya Réka és Szóke Attila 2021 márciusában alapította az Ink Tales Letterpress nyomdát

Csalódások vezettek a sikerhez

Réka már az egyetem elvégzése után érezte, hogy szakmai szempontból a maga ura akar lenni, és ez az érzés csak fokozódott, mialatt reklámgrafikai cégeknek dolgozott, ahol teljesen háttérbe szorult az egyéni kreativitás. „Sokat gondolkodtam, hogy mi is lenne az a vállalkozás, amit szívvel-lélekkel a magaménak érezhetek. Időközben jött az esküvőnk, amelyre a meghívónkat én terveztem ugyan, de a megbízott nyomda közel sem tudta olyan minőségben kivitelezni, ahogy azt mi megálmodtuk” – emlékezett vissza. Ez nagyon érzékenyen érintette őt nemcsak azért, mert a saját esküvőjéről volt szó, hanem azért is, mert szakmabeliként magasak voltak az elvárásai.

Többek közt ez a csalódás indította arra őt, hogy férjével, Attilával részt vegyenek egy vállalkozásokat pályázni segítő tanfolyamon, ott azonban még mindig nem kaptak konkrét válaszokat a felmerült számtalan kérdésre, ezért a képzést idő előtt otthagyták. Ez azonban egy újabb lökést adott nekik, hogy végre komolyan kiderítsék, milyen elsőrangú nyomdatechnológiai eljárások léteznek, és miket kell megtanulni és beszerezni hozzájuk.

„Számptalan keresgélés után végül meglett a válasz: a letterpress az. Ezután már minden nagyon gyorsan történt. A gépek többségét alig három hónap alatt be is szereztük, de még nem volt hova tennünk őket. Keresnünk kellett nagyon gyorsan egy kis helyiséget, ahol elférünk, ezért minden követ megmoz-

gattunk, ebben segítségünkre volt az egykori alma materünk művészeti tan-
székének vezetője, Balázs Zoltán. Így
lett egy termünk az egyetem képzőmű-
vészet szakán működő inkubátorprog-
ramnak köszönhetően, mely arra hiva-
tott, hogy a volt diákokat is felkarolja.
Így kezdődött az egész” – meséli Attila.
Ő a nagyváradai Ady Endre Líceumban
végezte középiskolai tanulmányai-
t, majd a PKE Bölcsészettudományi
Karán diplomázott.

Dombornyomás 110 éves aranyozógépen

A fiatal házaspár jelenleg muzeális-
nak számító, kézi és lábhajtású antik
nyomdagépeken dolgozik. A legtöbb
berendezés kora meghaladja a 100
évet. A jelenlegi legidősebb gépük az
I. világháború előtti években gyártott,
száztíz éves Krause kézi aranyozógép,

Nyomtatvány készül a tégelysajton

amit régen nyílt lánggal fűtöttek fel,
ma viszont főként dombornyomásra
használják a váradai műhelyben.

Az antik gépeket egyébként Hollan-
diából, Belgiumból és Magyarországról
sikerült beszerezniük. Némelyiküket
online aukción vásárolták, de történtek
nagyon különös véletlenek is. „Például
amikor a tégelysajtó (letterpress gép)
megvásárlása kapcsán egy holland
úr magyar nyelven válaszolt vissza az
egyébként angolul írt üzenetünkre –
meséli Réka. – Kiderült, hogy régebben
még járt is a PKE-n letterpress work-
shopot tartani. A gép vásárlása kapcsán
meghívott magához Debrecenbe, mert
nyaranta ők ott tartózkodnak a felesé-
gével, aki debreceni származású. Úgy
fogadtak minket, mintha már régi jó
barátok lennénk. A kedves urat Ronald
Stearnak hívják, és ő Hollandiában egy
alapítványt és egy betűöntödét működ-
tet, ott még igazi ólombetűket öntenek,
ez nagyon ritka manapság. Az ő
jóvoltából meglátogathattuk a debreceni
Alföldi Nyomdat és annak múzeumát,
valamint megismerkedhettünk a
nyomda igazgatójával is.”

Kudarok csiszolták tökéletesre a technikát

A fiatal vállalkozók a letterpress
nyomtatás alapjait egy budapesti
szaktekinetlytől, Novokrescsenszkov
Tamás nyomdásztól, betűszedőtől és
nyomdagépgyűjtőtől kezdték el megta-
nulni. A szakember akkortájt épp nem
tartott ugyan tanfolyamokat, de Réka
nagyon elszánt volt, és felvette vele a
kapcsolatot. Néhány üzenetváltást kö-
vetően megegyeztek, hogy mivel már
ketten jelentkeztek Attilával, a mester
meghirdet egy workshopot, és meg-

A műhely legbecsessebb berendezése a száztíz éves Krause aranyozógép

tanítja a technikát, ha összegyűl több jelentkező. „Szerencsére így is lett, és részt vettünk az egyhetes képzésen, s nagyon jó betekintést kaptunk az alapokba. A gyakorlati tudást viszont mi magunk sok-sok gyakorlással, megannyi idő rászánásával, számos könyvből és internetes fórumon való dokumentálódással, rengeteg türelem és számos kudarc árán szereztük meg” – idézte fel a kezdeteket.

Végül egy trendi, de mély jelentéssel bíró név alatt indították be az Ink Tales Letterpress műhelyt Nagyváradon. Mint elmondták, a név azt a szándékot tükrözi, hogy a megalkotott papírtérmékek és a nyomdafesték társításával egy-egy történetet meséljenek el.

Százéves eljárás és modern technológia

A letterpress, vagy más néven magasnymtatás egy nyomdatechnoló-

giai eljárás, melynek során minden nyomtatott színt egyenként visznek fel a papírra annyi nyomóforma segítségével, ahány színt használnak. Az eljárást azért hívják magasnymtatásnak, mert a nyomóelemek kiemelkednek a nyomtatáshoz használt formán. „Ezeket a kiemelkedő részeket festékezzük fel, és megfelelő présnyomás segítségével préseljük a papírba. A folyamat részét képezi még a papírok előkészítése, méretre vágása, kasírozása vagy különféle formára stancolása, mindez attól függően, hogy milyen is az adott projekt. Amikor a nyomtatni kívánt papírt elkészítettük, következik a festék színének kikeverése, ezt a Pantone skála alapján, kézzel keverjük ki. Mindezt követi a tégelysajtó felfestékezése, azonban nem maradhat ki a gép minden használat előtti beolajozása sem. Aztán a nyomóformát a megfelelő helyre felragasztjuk, elhelyezzük az illesztékeket, meghatározzuk a nyo-

móerőt, és elvégezzük az egyengetést is, majd következhet a nyomtatás. A nyomtatás során a papírokat egyesével, kézzel helyezük a gépbe, közben a gépet a lábunkkal hajtjuk. Minden egyes kártya egyesével annyiszor megy át a kezünk alatt, ahány különböző színt és darabot nyomtatunk.”

Annak ellenére, hogy antik berendezésen dolgoznak, vannak olyan műveletek, amelyeket nem ugyanúgy végeznek, mint ahogy azt száz évvel ezelőtt tette volna egy nyomdász. „Ma már nem feltétlenül van szükség az ólombetűk szedésére és tárolására használt hatalmas helyiségekre, elegendők a számítógépre feltelepíthető digitális betűkészletek és a grafikai programok, amelyekkel elvégezhetjük a tervezést, majd ebből nyomóformát készíthetünk. A nyomóformákat sem kézzel festékezzük, hanem a gépen található hengerek végzik el ezt, sokkal egyen-

letesebben. Ez viszont nem jelenti azt, hogy ne maradt volna ma is nagyon időigényes eljárás a magasnyomtatás” – avat be a munkafolyamatba a nyomdász házaspár.

Váradi műhelyükben egyébként rendre bővítik a tevékenységet, ezzel újabb és újabb kihívás elé állítva önmagukat is. A még jobb minőség érdekében az utóbbi időben igyekeznek saját maguknak legyártani a nyomóformákat is.

„A nyomóformák esetében – magyarázza Szőke-Kónya Réka – az első lépés a tervezés vagy illusztrációk esetében azok megrajzolása kézzel, majd azoknak egy grafikai programban való feldolgozásával. Minden nyomtatásra szánt grafikából készül egy negatív nyomdai film. Ezt a negatívot egy fényérzékeny fotopolimernek nevezett anyagra helyezve, ibolyántúli fény segítségével levilágítjuk, víz és egy na-

Kézi hajtású vágógép

gyon puha kefe segítségével kimossuk, majd szárítjuk és utóvilágítjuk. Röviden összefoglalva így készítjük el a fotopolimer nyomóformát. Eddig a felhasznált nyomóformákat megrendeltük egyik partnerünkötől, viszont a nagyobb ellenőrizhetőség szempontjából most arra törekszünk, hogy magunk állítsuk elő ezeket is a magnéziumformák kivételével, azokat kémiai maratás útján állítják elő. A már használt nyomóformákat esetleges utángyártásra megőrizzük.”

Ennek a hosszú és végtelen odaadással végzett folyamatnak a végtermékei nagyon sokrétűek, a nyomdászok kiélik bennük alkotói kreativitásukat, ugyanakkor igyekeznek eleget tenni minden papírtermékkel kapcsolatos kereskedelmi megrendelésnek. Alaptermékeik közé tartoznak a magasnyomással készített, ódon hangulatú esküvői meghívók, kézzel bekötött naplók, jegyzetfüzetek, illusztrált képeslapok, névjegykártyák, újrahasznosított alapanyagból készült merített papírok, díszdobozok, bemutatódobozok. „Mindezen termékek közül a szívünkhöz legközelebb az esküvői meghívók állnak, hisz ezeknek meghatározó szerepük volt a nyomdaműhely ötletének megszületésében” – árulja el Réka, miközben épp egy új illusztráción dolgozik. A kártyákat mindig a fiatal párok elképzelései alapján szabják személyre nagy odaadással, úgy, hogy tökéletesen tükrözze közös értékeiket, majd olyan különleges elemekkel egészítik ki a terméket, mint a viaszpecsétek vagy selyemszalagok.

Egyedi és megismételhetetlen

„Mindig azt szoktam mondani, hogy nálunk az élmény kézzel tapintható a papíron. A magasnyomtatással készült

termékek esetében nagyon szembeötlő a textúra, de akkor értékelhetők igazán, mikor valaki kézbe fogja őket” – meséli szenvedélyesen Réka. S hozzáteszi: „Azért is más egy ilyen nyomat, mert mindenik darab kézzel készül, és elkészítésükhöz elengedhetetlen a mesterségbeli tudás. A technikából adódóan minden egyes megalkotott nyomat és termék minden apró részlete egyedi és megismételhetetlen. Emellett csak és kizárólag minőségi papírokra nyomtatunk, szinte bármilyen vastagságban. Míg egy digitális nyomat esetében a 300 grammos papír már szinte a legvastagabbnak számít, addig a mi esetünkben ez a legvékonyabbak közé sorolható. Ezen eljárás esetében nem csak egy gombot nyomunk meg, és már kész is a nyomat, itt minden apró folyamat és részlet nagy odafigyelést igényel. Mivel minden darab számtalanszor megy át a kezeink közt, ezért elmondható, hogy nagyon magas az ellenőrzöttség, és ez elengedhetetlen ahhoz, hogy amit készítünk, az első osztályú minőségű legyen”.

Párizsban is elismerték

A fiatal nyomdászok odaadó munkája a nagyvilágban sem maradt visszhang nélkül. Nemrég rangos nemzetközi elismerésben részesültek a Teleki utcai apró pinceműhelyben nyomtatott alkotások. Mint elmondták, a papírforgalmazójuk ajánlására neveztek be az Antalis Creative Power Awards 2022 nemzetközi versenyre, amelyet Párizsban zsűriztek.

„A versenyre egy egyedi megrendelésre készült esküvőimeghívó-szettel pályáztunk, melyet a szakmai zsűri a beérkezett 770 munka közül a legjobb

A díjnyertes esküvőimeghívó-szett, amely a legsikeresebb nyomdatermékek párizsi katalógusában is megjelent

6 közé választott a kategóriájában. A nyertesek munkáit, köztük a mi meghívónkat is az Antalis Creative Power Awards 2022-es katalógusában publikálták. Számunkra ez nagyon nagy elismerést jelent, hisz ez volt az első versenyünk, és tényleg olyan, a szakmában elismert emberek zsűriztek, akik munkásságát már régóta nagy tisztelettel nyomom követjük és felnézünk rájuk” – meséli Réka.

Az elismerésben részesült munkájuk a *Tale of Eryngium* címet viselő esküvői szett volt. Egy olyan tapintható és vizuális élményt egyaránt nyújtó meghívó, melyet játékosá tesz a papírok meleg tónusa, a választott betűtípus és a vaknyomatként megjelenített iringó illusztrációja, a virágé, amelynek meghatározó szerepe volt a megrendelő házaspár szerelmében.

Szép és fenntarthatóbb is

A több száz éves módszerről hallva joggal feltételezhetjük, hogy a letterpress technika jóval környezetbarátabb folyamat, mint a digitális nyomtatás, és a váradi műhelyt meglátogatva meg is bizonyosodhatunk róla, hogy ez a feltételezés nem áll messze a valóságtól. Bár a festékek előállítása ugyanazokat a vegyi folyamatokat feltételezi, mint bármelyik másik iparágban, a letterpress technológia szinte semmilyen energiafogyasztással nem jár, és a felhasznált anyagok jelentős részét újra is tudják hasznosítani.

„Abból a szempontból, hogy a gépek legnagyobb része csupán emberi erő által működtetett, igen, mondhatjuk, hogy a letterpress technika környezettudatosság szempontjából előnyös.

Egyedül a nyomóforma készítéséhez és az aranyozáshoz, másik nevén a pré-geléshez használunk elektromos energiát. Kizárólag fenntartható gyártási folyamatokból származó, jó minőségű papírokat és alapanyagokat használunk, a felhalmozott papírhulladékot pedig újrahasznosítjuk, és merített papírt készítünk belőle” – magyarázza a nyomdász házaspár. Az újrahasznosítást természetesen ugyancsak saját kezűleg végzik.

A Teleki utcai pinceműhelybe egyébként előzetes időpont-egyeztetéssel bárki ellátogathat. Aki érdeklődik a fiatal nyomdász házaspár munkái iránt, a közösségi oldalakon az Ink Tales Letterpress műhelyre rákeresve veheti fel velük a kapcsolatot. Az él-

ményt nem érdemes kihagyni, hiszen a súlyos fémgépek ritmikus mozgása, a helyiséget körülölelő könyvespolcon katonás rendben felsorakoztatott kiadványok, a nyomdafesték fémes szaga és a merített papír régikönyv-illata a látogató minden érzékét betöltve szinte átélhetővé teszi az odaadással végzett munka szellemét az apró helyiségben. Mindezen túlmutatva azonban a váradi műhelyben végzett munka és az, hogy ezt sikerre tudták vinni, bizonyítéka és jó példája annak, hogy a hagyományos technikáknak a mai modern világban is helyük van, és az embereknek most is igényük van az ilyen szépségre.

Szombati-Gille Tamás